

TESAM Akademi Dergisi

Journal of TESAM Academy

ISSN 2148-2462 / E-ISSN 2458-9217

G5-Sahel Ortak Gücünün Terörle Mücadele Politikası ve G5-Sahel Fransa İlişkileri

*Counter-Terrorism Policy of the G5-Sahel Joint Force and G5-Sahel - France
Relations*

İskender KARAKAYA

Dr. Öğr. Üyesi,
Yozgat Bozok Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Uluslararası İlişkiler,
iskenderkarakaya@gmail.com
ORCID: 0000-0002-6285-4568

Mamadou Oumarou ABDOUL DANGAVO

Yüksek Lisans Öğrencisi,
Süleyman Demirel Üniversitesi,
Uluslararası İlişkiler,
abdoul.mamadou56@gmail.com
ORCID: 0000-0002-7403-6773

Cilt / Issue: 9(1), 179-207

Geliş Tarihi: 22.09.2021

Kabul Tarihi: 13.12.2021

Atf: Karakaya, İ., Abdoul Dangavo,
M. O. (2022). G5-Sahel ortak
gücünün terörle mücadele politikası
ve G5-Sahel Fransa ilişkileri. *Tesam
Akademi Dergisi*, 9(1), 179-207. [http://
dx.doi.org/10.30626/tesamakademi.
998783](http://dx.doi.org/10.30626/tesamakademi.998783).

Öz

Sahel bölgesi, son on yıl içerisinde hem siyasi hem de ekonomik açıdan güvenlik sorununun belirginleştiği önemli bölgelerden birisi haline gelmiştir. Sahel bölgesi, bir yandan bölgesel ve bölge dışı güçlerin politikalarını etkileyen, diğer yandan bu devletlerin terörizmle mücadele girişimlerini belirleyen bir coğrafya olarak ön plana çıkmıştır. Sahel'de bir yandan Burkino Faso, Çad, Moritanya, Mali ve Nijer gibi bölgesel güçlerin yanında, Fransa, Avrupa Birliği gibi ülkeler de soruna müdahil olmuştur. Bu durum Sahel'deki sorunun bölgesel bir sorun olmaktan çıkıp, uluslararası güçlerin de müdahil olduğu bir problem olmasına neden olmuştur. Bu çalışmada, Sahel bölgesinde yaşanan terör ve güvenlik sorunları incelenmiş ve bu eylemlerin bir neticesi olarak Sahel bölgesinin bir terör koridoru haline geldiği sonucuna varılmıştır. Bu terör tehdidinin bölgesel ve küresel terör örgütleri tarafından oluşturulduğu ve bölgeyi olumsuz etkilediği görülmektedir. Bununla beraber, bu çalışmada G5- Sahel Ortak Gücünün terörle mücadele politikalarının başarısız olduğu ileri sürülmektedir. Bu durum Mali örneğinde görüleceği gibi, G5 Sahel-Fransa ilişkilerini siyasi ve ekonomik açıdan olumsuz yönde etkilediği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: G5-Sahel, Terörizm, Mali , Boko Haram, Fransa.

Abstract

The Sahel region has become one of the important regions where the security problem has become evident both politically and economically in the last ten years. The Sahel region has come to the forefront as a geography that affects the policies of regional and non-regional powers on the one hand, and determines the attempts of these states to fight terrorism on the other. In the Sahel, on the one hand, regional powers

such as Burkina Faso, Chad, Mauritania, Mali, and Niger, as well as countries such as France and the European Union were involved in the problem. This situation has caused the problem in the Sahel to cease to be a regional problem and to become a problem in which international powers are also involved. In this study, terrorism and security problems in the Sahel region were examined and it was concluded that the Sahel region became a terror corridor as a result of these actions. It is seen that this terrorist threat is created by regional and global terrorist organizations and negatively affects the region. However, this study argues that the G5-Sahel Joint Force's counter-terrorism policies have failed. As it can be seen in the Mali example, it was concluded that this situation negatively affected the G5 Sahel - France relations politically and economically.

Keywords: G5-Sahel, Terrorism, Mali , Boko Haram, France.

Extended Abstract

The Sahel region has recently come to the fore in Africa with conflict, terrorism and instability processes. Instability in the Sahel affects the policies of both local, regional and global powers, and is also seen as an important factor that determines the strategies of these states to fight against terrorism. In this article, why and how the G5-Sahel Organization was established; what the aims of the establishment are; which international institutions and organizations it works with; Answers were sought to the questions of where the military financing came from. However, “why is the G5-Sahel Joint Force established and what its aims are; The answers to the questions “why the Sahel region cannot be prevented from becoming a terror corridor and what are the military presence of France in Africa and what its consequences are” were also sought. The study argues that the G5-Sahel Joint Force’s counter-terrorism policies have failed. From this point of view, it was concluded that this situation also negatively affected the G5-Sahel-France Relations.

The G5-Sahel was established as a result of the cooperation summit for security and development held in Nouakchott on 16 February 2014 between 5 member states (Burkina Faso, Chad, Mali, Mauritania, Niger). It was officially established on 19 December 2014 in Nouakchott, the Capital of Mauritania, with the agreement signed by the founding members “Burkina Faso Chad, Mauritania, Mali and Niger”. The aims of the organization are stated as follows: “Ensuring security and

defense; to support efforts to combat organized crime and terrorism in member countries, by improving human development, infrastructure and governance. In addition to these four main missions, it is also among the targets to carry out intensive regional diplomatic cooperation activities and various infrastructure projects. The main goal of the G5-Sahel is to create the G5-Sahel Joint Force “to combat terrorist group and terrorism”. To this end, in 2017, the G5-Sahel Organization established a joint security force “to combat terrorism, drug trafficking, and human trafficking. This initiative has received the support of the African Union Peace and Security Council, the United Nations Security Council, and other international partners. Thus, the so-called G5-Sahel Joint Force aimed at the strategy of responding to terrorist threats in the Sahel region. However, the G5-Sahel Joint Force has not achieved successful results despite the operations carried out together with its other international partners. Both the economic and military capacity of the G5-Sahel Joint Force is far from sufficient to carry out this strategy and operations. According to 2018 (African Center) data, the military numbers of the G5-Sahel Joint Force on a member basis are as follows: The total number of soldiers in Burkina Faso is 9100 (3500 gendarmes), 2900 soldiers to the multinational UN and 550 soldiers to the G5-Sahel Joint Force plus 100 police/gendarmes deployed. Chad’s total number of soldiers is 30,000, with 1250 at the UN plus 2000 soldiers in the MNJTF, and 550 plus 100 police/gendarmerie in the G5-Sahel Joint force. The total number of soldiers in Mali is 14,700, with 40 soldiers deployed to multinational UN and other international operations, 1100 soldiers plus 200 gendarmes to the G5-Sahel Joint Force. The total number of soldiers in Mauritania is 16000, with 900 soldiers deployed to multinational UN and other operations, and 550 soldiers to the G5-Sahel Joint Force plus 100 police/gendarmerie. Niger’s total number of soldiers is 6,000, with 1100 soldiers plus 200 gendarmes deployed in 1200 UN, 1000 MNJTF and G5-Sahel Joint force. Again, according to 2018 (African Center) data, the military financing of the G5-Sahel comes from the following countries. The UN stated that G5-Sahel member states are ultimately responsible for the financing of the G5-Sahel. However, the G5-Sahel Partner has encouraged international contributions to its \$523 million budget. However, the European Union increased the support it had previously offered at the conference held in Brussels on February 22, 2018 from \$61 million to \$143 million, so that each of the G5-Sahel member countries pledged to give \$10 million. France and Germany, on the other hand, declared that they would contribute a total of 21.7 million dollars and started a mobilization effort to meet the financing needs of other G5-Sahel member countries with bilateral contributions. Along with these

efforts, they received support from countries such as Spain, Netherlands, Norway, Japan, Denmark, Belgium, Luxembourg, Czech Republic and Slovakia. Saudi Arabia and the United Arab Emirates (UAE) provided \$100 million and \$30 million, respectively. France has promised an additional \$1.5 billion in development assistance to the G5-Sahel in the next 5 years, while the European Union will invest

\$9.8 billion in the region. In addition to its economic support, France provided support to the region with its ongoing cooperation process with the G5-Sahel countries from 2014 to 2021 and its contributions to Barkhane operations, and is active in Burkina Faso, Mali and the entire Southern Sahara region.

Giriş

Afrika kıtası hem tarihi, hem de yeraltı kaynakları bakımından zengin bir bölge olarak öne çıkmaktadır. Ancak, Afrika kıtasında yaşanan iç savaşlar, kötü yönetim ve istikrarsız süreçler bölgenin hızlı kalkınmasına engel olmaktadır. G5-Sahel kavramı, beş Sahel ülkesinin, Sahel bölgesini savunmak için bir araya getirdiği çabaların bir aracı olarak ortaya çıkmıştır. 2012 Mali Krizinin patlak vermesiyle, Sahel'in güvenliği bozulmuş ve kriz, üç sınır bölgesi olarak adlandırılan "Nijer ve Burkina-Faso ve Liptako-Gourma (Mali)" gibi ülkelere yayılarak sorun bölgesel bir nitelik kazanmıştır.

Bu çalışmanın amacı, G5 Sahel üyesi ülkeler tarafından üstlenilen güvenlik ve terörle mücadele çabalarının ne anlama geldiğinin sorgulanmasıdır. Bu makalede "G5-Sahel Örgütünün ne amaçla kurulduğu; üyelerinin kimler olduğu; hangi uluslararası kurum ve kuruluşlarla işbirliği yaptığı; G5-Sahel Ortak Gücünün neden kurulduğu; ekonomik, askeri ve siyasi desteğe rağmen bölgenin neden terör koridoru haline geldiği ve Fransa'nın bölgedeki askeri varlığının amacı ve sonuçlarının neler olduğu" sorularına yanıt aranmıştır. Bu makalede, G5-Sahel Ortak Gücünün terörle mücadele politikalarının başarısız olduğu ileri sürülmektedir. Bu durumun G5-Sahel-Fransa İlişkilerini siyasi ve ekonomik yönden olumsuz etkilediği sonucu görülmektedir.

Sahel bölgesindeki terörizmin birçok sebebi mevcuttur. Öncelikle bölgedeki ulus devletlerin zayıf yapısı dikkat çekmektedir. Bu yüzden terör ve terörizm taban bulmakta ve etkin olmaktadır. İkinci olarak, Sahel bölgesindeki devletlerin içerisinde çok sayıda etnik grup bulunmakta bunlar da devlet yönetimlerinde söz sahibi olmak istemektedir. Bu durum da terörizmi desteklemektedir. Üçüncü olarak, etnik çeşitliliğin yanında farklı dinler ve mezheplerin varlığı da terörizmin kullanabileceği bir araç haline gelmektedir. Bunlarla beraber azınlık kalan grupların kendilerini dışlanmış hissetmeleri bunları aşmak için terörizmi bir araç olarak kullanmaları yanında var olan grupların da aralarındaki anlaşmazlıkları çözmek için terörizmi kullanmaları da diğer sebeplerdir.

Sahel bölgesindeki güvenlik sorunu ve istikrarsızlık durumu, G5-Sahel ülkeleri tarafından yönetilmeyen bir süreç olarak ön plana çıkmaktadır. G5-Sahel üyesi ülkeleri ortak amaçlarını "Boko Haram, Mujwa: Batı Afrika'da birlik ve Cihad Hareki Ensar-Din El Murabitun, AQIM: İslami Mağrip El-Kaidesi, ISSG: Büyük Sahra'daki İslam Devleti" gibi terör gruplarının bölgedeki etkinliğini ve varlığını ortadan kaldırmak" olarak ortaya koymuştur. Bununla birlikte, G5-Sahel Ortak Gücünün

kuruluşundan günümüze kadar takip edilen iki ana hedefi vardır: Bunlar, “güvenlik ve kalkınma” olarak belirlenmiştir. Ancak bu çalışmada güvenlik boyutu ele alınacaktır. Terörle mücadele konusu, örgütün ana hedeflerinden bir tanesidir. G5-Sahel üyesi ülkeler, uzun bir süredir terör grupları tarafından, “yağma, insan kaçırma ve cinayet” eylemlerine maruz kalmışlardır. Bunları önlemek için G5-Sahel bölgesindeki yürütülen güvenlik misyonları 2014 yılında beş Sahel üyesi ülke tarafından kurulan ve G5-Sahel Ortak Gücü tarafından yürütülmektedir. Ayrıca G5-Sahel üyesi ülkeler, Mission Multidimensionnelle Intégrée des Nations Unies pour la Stabilisation au Mali, Barkhane Operasyonu ve Mission de formation de l’Union européenne au Mali gibi bazı kurumlar tarafından desteklenmektedir. Diğer yandan bölgede devam eden terör faaliyetlerinin ortadan kaldırılması için G5-Sahel Ortak Gücü ve ortakları tarafından yürütülen operasyonlar, Sahel’deki güvenlik sorununun ortadan kaldırılmasını hedeflemektedir. G5-Sahel bölgesinde terör gruplarının sayılarının artması ve gün geçtikçe çok daha tehlikeli hale gelmeleri büyük endişeye yol açmaktadır. Özellikle Mali ve Burkina Faso’da terör saldırılarının arttığı görülmektedir. Bu açıdan, G5-Sahel üyesi ülkelerin devlet başkanlarının Sahel bölgesindeki terör gruplarına karşı başlattıkları güvenlik operasyonlarının sayısı artmıştır. İlaveten, G5-Sahel üyesi ülkelerin karşılaştıkları zorlukların, incelenmesi ve nedenlerinin ortaya konması, ülkemizde bu alanda yapılan çalışmaların azlığı düşünüldüğünde de bu çalışmanın önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu çerçevede makale iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, G5-Sahel Ortak Gücünün kuruluş amacı, askeri ve ekonomik kapasitesi ve örgüte yönelik eleştiriler ele alınmıştır. İkinci bölümde ise, G5-Sahel Ortak Gücü - Fransa ilişkilerine değinilmiştir, G5-Sahel Ortak Gücü ile Fransa arasındaki ilişkilerin tarihsel süreci, Afrika’daki Fransız varlığı, G5-Sahel Ortak Gücünün-Fransa Terörle Mücadele Operasyonları bu bağlamda ele alınmıştır. Makalede, G5-Sahel Ortak Gücünün terörle mücadele yaklaşımları ve G5 Sahel - Fransa İlişkileri de incelenmiştir.

G5-Sahel Ortak Gücünün Kuruluşu

Örgütün Kuruluş Amacı

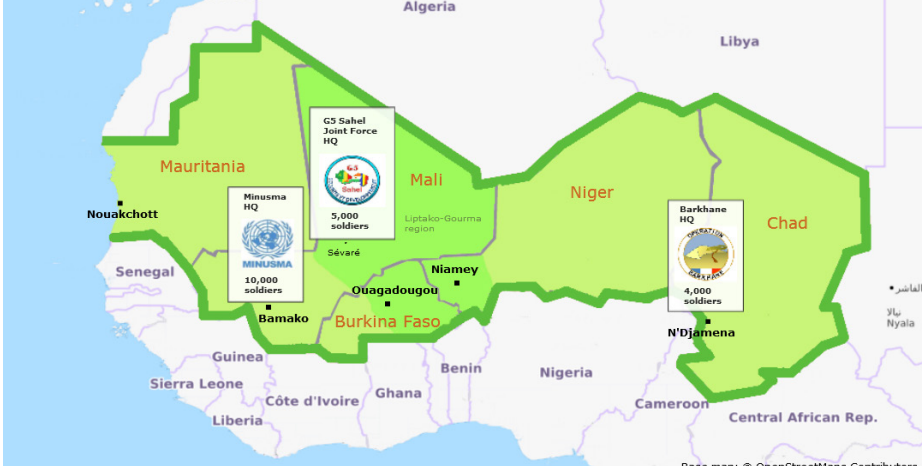
G5-Sahel, Sahel bölgesinde ekonomik iş birliğini ve güvenliği teşvik etmek için Burkina Faso, Çad, Mali, Moritanya ve Nijer arasında hükümetler arası bir iş birliği girişimi olarak 2014 yılında kurulmuş ve Sahel bölgesinde terör grupların çoğalmasıyla belirginleşen bölgesel güvenlik endişelerinin arttığı bir dönemde ortaya çıkmıştır (Centre d’études stratégiques de l’Afrique, 2018). Bununla birlikte,

sınır bölgelerinde, düşük nüfus yoğunluğundan yararlanan radikal selefi militan grupların artan faaliyetleri, G5-Sahel için ciddi zorluklar yaratmaktadır.

2020 yılından bu yana örgütün başkanlığı Moritanya Cumhurbaşkanı Mohammed Ould Cheick El Ghazouani tarafından yürütülmektedir. Genel Sekreterlik görevini ise Nijer’li Maman Samba Sidikou yapmaktadır (LesEchos, 2020). G5-Sahel, günlük görevlerini yerine getirmek için lojistik ve finansal destek sağlayan çeşitli uluslararası örgütlerle iş birliği içinde çalışmaktadır. G5-Sahel Örgütünün hedefleri, kuruluş bildirgesinin önsözünde vurgulanmıştır. Buna göre Örgüt’ün hedefleri, G5-Sahel’in görevlerinin yerine getirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu noktalar temel olarak, Sahel halklarını birleştiren “tarihi ve derin bağlara” dayanmaktadır. G5-Sahel’i “barış, uyum ve refah alanı haline getirmek için” var olan çabaları birleştirme amaçlanmıştır. Bununla birlikte, “güvenliğin sağlanması, kalkınma sorunu ve karşılıklı bağımlılığın azaltılması” G5-Sahel bölgesinde üzerinden gelmesi gereken önemli sorunlar olarak gözükmektedir. İlaveten, önsöz’de, G5-Sahel ülkelerinin bu entegrasyon süreci ile karşılaşılan zorluklarla mücadele etmek ve bunun için gerekli olan devletler arasındaki motivasyon ve dayanıklılığı teşvik etmek için ortak eylem planı hazırlanmıştır (LesEchos, 2020). Bu anlaşma, G5-Sahel üyesi ülkeleri, “aralarında iş birliği yapma ve teknik ortaklarla kamu ya da özel finans kuruluşlarıyla müzakere etme konusunda ortak bir iradeye teşvik etmiş; güvenliğe ve ülkelerin var olan gelişimini ilgilendiren sorunlara ortak çözümler bulmak için terörizmle mücadeleyi destekleyeceklerine ve G5-Sahel bölgesindeki devletlerin toprak bütünlüğünü koruma ve güvenliği sağlamak için birlikte çalışma kararlılıklarını yeniden teyit edecekleri” noktasında birlikte hareket etmesini sağlamıştır.

Şekil 1

G5-Sahel Ortak Gücünün Haritası (2017)

Kaynak: Jennifer G. Cook, Center for Strategic and International Studies tarafından oluşturuldu.

2017 yılında G5-Sahel Örgütü, “terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı ve insan kaçakçılığı ile mücadele” için ortak bir güvenlik gücü (Centre d’études stratégiques de l’Afrique, 2018) kurarak güvenlik çabalarını artırmıştır. Bu girişim, Afrika Birliği Barış ve Güvenlik Konseyi ile Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından onaylanmıştır. Bu güvenlik gücü, G5-Sahel Ortak Gücünün, gelecek dönemde G5-Sahel’deki uluslararası güvenliği sağlama çabalarında öncü bir rol oynayacaktır.

Bu açıdan bakıldığında G5-Sahel Ortak Gücü, Afrika ülkelerinin kendi güvenliklerinin sağlanması amacıyla yapılan girişimlerin de bir başka örneği olarak da görülmektedir (International Crisis Group, 2016). Bu ortak güvenlik gücünün tarihsel süreci ise, 1978’de Shaba’daki (eski Zaire) bir Afrika birlik müfrezesi tarafından atılan geçici adımlarla başlamış ve ardından Afrika Birliği Örgütü (OAU, AU’NUN öncüsü) tarafından 1981’de Çad’a gönderilen ilk barış gücü izlemiştir (International Crisis Group, 2016). Bunu takiben, 1980’lerden 2000’lere kadar, girişimler çoğunlukla barışı koruma misyonlarının bir parçasını oluşturmuştur.

G5-Sahel Ortak Gücünün Askeri ve Ekonomik Kapasitesi

G5-Sahel Ortak Gücü, Çad Gölü havzasındaki Boko Haram ayaklanmasını önlemek için kurulan ve operasyonlara başlayan bölgesel çok uluslu müşterek görev gücü olarak, Çok Uluslu Ortak Gücünde sonra (Multinational Joint Task Force-MNJTf) kurulmuştur. MNJTf, Boko Haram'ın genişlemesini kontrol altına alma konusundaki göreceli başarısı nedeniyle takip edilecek bir örnek olarak gösterilmiştir (Afrika Birliği Örgütü, 2020).

G5-Sahel Ortak Gücünü, MNJTf ile kıyaslamak üç sebepten dolayı zordur: Birincisi, orduların kapasiteleri kıyaslanabilir değildir. MNJTf, Nijerya ordusundan, Çad'ın kıdemli askerlerinden ve Kamerun ordusunun tecrübesinin yanında; Liptako-Gourma (Mali), Burkina-Faso ve Nijer'deki askeri mücadeleye katılmış ve bu devletlerin askeri ve lojistik yardımlarından yararlanmışır. Burkina Faso ordusu ve istihbarat servisleri, eski Burkina Faso Başkanı Blaise Compaoré'nin Ekim 2014'te düşüşünün ardından yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Nijer ordusu, az bir bütçe sahip, Mali ordusu ise kâğıt üzerinde mevcut olsa da operasyonel kapasitesi oldukça zayıf olmakla birlikte yeniden örgütlenme süreci çok yavaş ilerlemektedir. Mali ordusu, Mart 2012'de Kaptan Sanogo'nun darbesinden önce olduğu gibi büyük ölçüde aynı düzensiz silahlı kuvvet olarak yapılanmıştır. Orta Sahel bölgesindeki komşuları kadar zayıf olmayan Moritanya ve Çad orduları ise iyi durumdadır. Moritanya, istihbarat servisleri ve hızlı müdahale birimleriyle güçlü ve iyi durumda olmasına karşın, son dört yıldır herhangi bir büyük savaşa katılmamıştır. Çad'ın askerleri de çeşitli savaşlara katılmasından dolayı yıpranmışlardır. G5-Sahel Örgütünün diğer üç üyesinden daha üstün güce sahip olmasına karşın, bu silahlı kuvvetlerin her ikisi (Çad ve Moritanya) de Liptako-Gourma bölgesi çevresindeki merkez sektördeki var olan mücadeleden uzaktadır. İkincisi; G5 Sahel Ortak Gücünün üyeleri arasında, MNJTf'deki Nijerya örneğinde olduğu gibi, ekonomik anlamda destek olabilecek güçlü bir ülke bulunmamaktadır. Bu ülkelerin her biri, ulusal ordularını finanse etmekte güçlük çekmektedir. Örgütün işleyişi için başlangıç bütçesi, ilk on iki aylık operasyonlar için 423 milyon avro olarak belirlenmiştir. Buna göre; yatırımlar için 230 milyon avro, ilk operasyonları karşılamak için 110 milyon avro ve askerlere ödeme yapmak için 83 milyon avro gerekmektedir. AB, Fransa'nın 8 milyon avroluk katkısı haricinde 50 milyon avro bağışlamış ve G5-Sahel ülkelerinin her biri 10 milyon avro katkıda bulunmuş, Suudi Arabistan ise 84,8 milyon dolar bağış yapmayı taahhüt etmiştir. Üçüncüsü; MNJTf, Çad Gölü havzasında nispeten dar bir alanda, izole edilmiş ortak düşman

olan Boko Haram'a karşı mücadele vermektedir. G5-Sahel ülkeleri ise farklı bir durumla karşı karşıyadır: Üye ülkeler terörist gruplarla çok daha geniş bir alanda mücadele etmektedirler. Bu durum da gerçek hedefi tam olarak saptayamama sorunu yaratmaktadır. Burkina Faso ordusunun yüksek rütbeli bir üyesi bu durumu şöyle izah etmektedir:

“Şu anda, kimle savaşta olduğumuzu bilmiyoruz” (Gendarmerie Nationale Burkina, 2013). Silahlı grupların Sahel'deki hızlı yükselişi, G5-Sahel üyelerinin sürekli olarak karşılaştığı en büyük zorluklardan birisidir. Bu yüzden G5-Sahel Ortak Gücünü oluşturan ulusal orduların, farklı radikal sefeli cihatçı grupların hızlı genişlemesiyle karşı karşıya kaldığı açıkça görülmektedir.

G5-Sahel Örgütüne Yönelik Eleştiriler

G5-Sahel Örgütünün kurulmasından bu yana yaklaşık sekiz sene geçmiştir. Ancak, Örgütün Sahel bölgesindeki terör gruplarıyla mücadelesindeki başarısızlıklar eleştirilere neden olmaktadır. Bu eleştiriler hem kuruluş amaçlarındaki hedeflerin gerçekleştirilememesi hem de yerli halkın bu başarısızlıktan etkilenmesi ile artış göstermiştir. Örgüt, bölgedeki terör gruplarıyla giriştiği mücadelelerde genelde başarısız olmuştur. Bölgedeki terörle mücadele için kurulan, G5-Sahel ülkelerinin (Burkina Faso, Mali, Moritanya, Nijer ve Çad) ortak girişimi olan G5-Sahel Müşterek Kuvveti (Force Conjoint-G5-Sahel), girişiminden on ay sonra ortaya çıkmıştır. BM Güvenlik Konseyi tarafından desteklenen ve kendi karargâhına sahip olan Kuvvet, ilk görevini Kasım 2017'de Mali, Nijer ve Burkina Faso sınırlarında gerçekleştirmiştir. Mali ve Sahel'i daha geniş çapta etkileyen endişe verici istikrarsızlıkla başa çıkmak için çok önemli olan bu gücün önemi büyüktür. Örgütün beş üyesi (Mali, Burkina Faso, Nijer, Moritanya, Çad) arasındaki finansman ve operasyonel kapasite açısından “siyasi iş birliği, askeri ve diplomatik girişimlerin” bazen iş birliğine bazen de çatışmaya yol açtığı Sahel bölgesi hakkında cevaplanmamış birçok soruyu gündeme getirmektedir. 13 Aralık 2020 Paris Konferansı vesilesiyle “operasyonelleştirmeyi ve mükemmelleştirmeyi amaçlayan G5-Sahel Gücü taraftarları, bu gücü inşa etmenin ve Sahel krizlerini daha geniş bir şekilde çözmenin sadece bir silah ve para meselesi olmadığını” ön plana almışlardır.

2014 yılında başlatılan G5-Sahel adlı büyük bir organizasyonun parçası olan G5-Sahel Ortak Gücü, büyük ölçüde deneysel kalan bir güçtür. Hem kıtada hem de dış aktörler tarafından, asimetrik çatışmalar ve terörizm için uygun olmayan BM barışı koruma kavramının giderek daha şüpheli olduğu bir bağlamda bu tür yeni nesil askeri müdahaleyi

uygulamak için artan bir isteğin sonucudur. G5-Sahel'den tamamen kopmadan Fransa ve bu bölgede bulunan diğer Avrupa ülkeleri, bir kısmını Afrikalı ortaklarına ve insansız hava araçlarına devrederek sahadaki askeri varlıklarını sınırlamaya ve dış operasyonlarının mali maliyetini düşürmeye çalışmaktadırlar. Özellikle, Fransa ve Almanya için Sahel, "ekonomik ve siyasi çıkarları için stratejik bir bölge olmaya" devam etmektedir.

Her şeyden önce bu bölge, kendi güvenliklerine yönelik potansiyel bir tehdit, göç ve terörizm kaynağı olarak görülmektedir. Afrika devletleri artık güvenliklerini garanti altına almak için kendi bölgesel ve kıtasal organizasyonlarına güvenmemektedir ve bu nedenle, uzmanlar tarafından geçici kuvvetler olarak adlandırılan toplu savunma anlayışında yeni yolları denemektedirler. FC-G5S, dört ülke (Kamerun, Nijer, Nijerya ve Çad) tarafından başlatılan ve 2012'den bu yana Çad gölü havzasındaki Boko Haram isyanıyla mücadele eden Çok Uluslu Ortak Güç (Multinational Joint Force) olan başka bir geçici yapılanmadan kısa bir süre sonra kurulmuştur (LesEchos, 2020). Bu kuvvet ile karşılaştırıldığında ise, G5-Sahel Ortak Gücünün birçok zayıflığı bulunmaktadır: Öncelikle, orduları daha az kapasiteye sahiptir ve üyelerinin finansal sorunları mevcuttur. MMF'nin tek bir düşmana karşı Batılı güçlerin sağduyulu desteğiyle hareket ettiği yerlerde G5-Sahel, silahlı grupların sayısı yirmiden fazla olan ve ortak bir hedefin tanımlanmasını zorlaştıran bir bölgede faaliyet göstermektedir. Buna ek olarak, G5-Sahel Ortak Gücü yeni bir yapılanma olmasına rağmen, Birleşmiş Milletler Çok Boyutlu Entegre İstikrar Misiyonu (MINUSMA), Fransa'nın desteklediği Barkhane Operasyonu ve Amerikan güçlerinin hali hazırda bulunduğu coğrafyada faaliyet göstermektedir. Bu yeni gücün başarısı veya başarısızlığı, büyük ölçüde, bu güvenlik darboğazında konumlanmasına ve eyleminin 2013'ten beri orada bulunan ordularla eklemlenmesine bağlı olacaktır.

G5 Sahel Ortak Gücü – Fransa İlişkileri

G5 Sahel Ortak Gücü -Fransa İlişkilerinde Temel Konular

G5-Sahel Ortak Gücü kuruluşundan itibaren Fransa ile doğrudan ya da dolaylı ilişki içerisinde olmuştur. Fransa, genel olarak Sahel ile ilişkileri çok eski tarihlere dayanmakta ve kökleri Sömürgecilik dönemine kadar uzanmaktadır. Bununla birlikte Severino ve Debrat (2010) Sahra Altı Afrika bölgesini kapsayan ve şekil olarak bir kareyi andıran Batı Afrika dilimi (pré carré africain), Fransız dış politikası için tarihsel bir anlam ifade etmektedir (Severino, 2010, akt. Savaş, C. 2020, s. 142). Fakat, birçok

silahlı yerel grubun karşı çıkmasına rağmen Fransa'nın Sahel'de belli bir toprak denetimi sağlaması için yirminci yüzyılın ilk çeyreğini beklemesi gerekecektir (Chataigner, 2019, akt. Savaş, C.2020, ss. 143-144). Grégoire (2019)'a göre "Sahel Afrika'sı ülkeleri, dekolonizasyonla bağımsızlıklarını kazanmalarına rağmen, kendileri üzerinde büyük bir ekonomik ve siyasi etkisi olan eski sömürge gücüne oldukça bağlı kalmışlardır" (Grégoire, 2019, akt. Savaş, C. 2020, s. 140). Aslında bu dekolonizasyon dönemiyle karşılıklı bağımlılığa geçiş sürecinde, Fransa ile Sahel ülkeleri arasında günümüzde de devam eden ayrıcalıklı bir iş birliğinin inşasından bahsetmek mümkündür (Chataigner, 2019, akt. Savaş, C.2020, s. 139).

Bu sömürgecilik geçmişiyle bağlantılı olarak, Fransa ile Sahel bölgesi arasında coğrafi ve tarihsel yakınlığın yanı sıra Fransızca'da "etnisitelerarası bir araç" olarak işlev görmektedir (Dumont, 1981, akt. Savaş, C .2020, s. 144). Sahel bölgesi ülkeler hemen hemen Fransa ile tarihsel geçmişleri ve Fransız etkisi sebebiyle idari ve akademik dil olarak Fransızca'yı kullanmaktadır.

1960-2015 Yılları Arası Fransa-Afrika Askeri İşbirliği Dönemi

Fransa'nın, Afrika'da, Fransız hükümetinin müdahaleleri ve barışı koruma için "operasyonel [askeri] iş birliği" olarak adlandırdığı yaklaşımı aracılığıyla Frankofon müttefiklerine yardımı kolaylaştıran geniş bir askeri varlığı ve ülkelerin ordularını inşa etmelerine ve sürdürmelerine yardımcı olmak için rutin görevler için yapısal iş birliği mekanizması mevcuttur. Bu yapı, üç ana unsura dayanmaktadır: Bunlar, Afrika üslerindeki Fransız kuvvetleri; RECAMP eğitim programı ve Fransız Dışişleri Bakanlığı'nın "Direction de la Coopération de Sécurité et de Séfense (Güvenlik ve Savunma Müdürlüğü)" tarafından yürütülen ikili askeri iş birliği programlarıdır (Gillier, 2015, s. 12).

Afrika'daki Kalıcı Fransız Askeri Varlığı

1960 yılında Batı ve Orta Afrika'da, Fransa, anti-kolonyalizm sürecinde bu bölgedeki kalıcı askeri varlığını sürdürmek için eski kolonileriyle ikili savunma ve askeri iş birliği anlaşmaları müzakere etmiştir (Ministere de l'Europe et des Affaires Etrangères, 1976). Fransız üslerinin birçoğu başlangıçta açık tutulmuş, ancak 1962'de Cezayir Savaşı'nın sona ermesinden sonra sayıları hızla azalmıştır (Jacques, 1998).

2013 yılında Mali ve Orta Afrika Cumhuriyeti'nde gerçekleşen son operasyonların da gösterdiği gibi, Fransız Üs Ağı, 1964 yılında Gabon'da bir darbe girişimine cevaben başlatılan ve bugün de devam eden Afrika'daki

askeri müdahaleleri desteklemek için kullanılmıştır. Temel yapı şu anda “Sahel’e erişim ilkesi” etrafında yeniden düzenlenmektedir. Fransa’daki kilit kalıcı üsler Dakar, Libreville ve Cibuti’de bulunmaktadır (Abu Dabi ayrıca stratejik olarak Afrika’daki operasyonlar için üs ağının ayrılmaz bir parçası olarak sayılmaktadır) (Fransız Ulusal Meclisi, 2014, s. 12). Fransa, yeni ana ve merkez üssü olarak Abidjan’ı tercih etmek için Gabon’daki kuvvetlerini azaltma sürecindedir. Ayrıca Néma (Moritanya), Gao (Mali), Agadez ve Arlit (Nijer) ve Zouar’da (Çad) daha küçük kalıcı üsler kurmaktadır (International Crisis Group, 2016). Niamey, Fransız ve ABD kuvvetlerinin insansız hava araçlarını kullandığı daha küçük bir üst olarak yapılanmıştır. Fransız üslerindeki birlikler operasyonlarda derhal konuşlandırılmaya hazır ve Fransa’daki Groupe d’intervention Rapide Guépard (Çıta, Hızlı Görev Kuvveti) tarafından da desteklenmektedir (International Crisis Group, 2016). Çad’daki Fransız kuvvetleri, kalıcı üs ağından farklı bir sisteme dahildir. N’Djaména havaalanına bitişik olan Adji-Kosseï üssü kalıcı bir üs olarak değil, aktif operasyonların bir parçası olarak kabul edilmektedir. Kuzey Çad’ın Libya istilasını durdurmak için 1986’da başlatılan Epervier Operasyonu kapsamında Fransız askerleri vardır. Çad’daki Fransız askerleri için, ülkenin istikrarını ve toprak bütünlüğünü garanti altına almanın yanı sıra bölgedeki Fransız nüfusunu korumayı da içeren operasyonel hedefler hâlâ devam etmektedir (Fransız Ulusal Meclisi, 2014, s. 6).

Barışı Koruma Operasyonları için Afrika Kapasitelerinin Güçlendirilmesi Programı (RECAMP)

1997 yılında Fransa, kıtasal ve bölgesel askeri tatbikatları (AMANI AFRICA) ve mevcut olan birkaç depoyu içeren Renforcement des Capacités Africaines de Maintien de la Paix (Barışı Koruma Operasyonları için Afrika Kapasitelerinin Güçlendirilmesi- RECAMP) programını başlatmıştır. Bu program, ihtiyaç halinde Afrika orduları için gerekli askeri teçhizat, ikili ve çok taraflı eğitim programlarını içermektedir. Eğitim programları, hem Afrikalı personelin Fransız askeri okullarına erişimini (şu anda geçmişte olduğundan daha az yer mevcut olsa da) hem de “Ecoles Nationales à Vocation Régionale”nin (Fransız Dışişleri Bakanlığı’nun çevirisiyle ‘Bölgesel Odaklı Ulusal Okullar’) kapsamaktadır (Ministere des Affaires Etrangères, 2020). Memur eğitiminden sağlık hizmetlerine ve polis eğitimine kadar farklı programları olan 10 ülkede 17 okul bulunmaktadır (Le gouvernement , 2020).

Fransa, okulların diğer Afrika ülkelerinden personele açık olması koşuluyla eğitimler ve uzmanlık desteği sağlamaktadır. Birlikte çalışabilme

amacıyla Fransızca eğitim vurgulanmaktadır (Fransız Hükümeti, 2020). RECAMP, 2002'den beri uluslararasılaşma sürecindedir. 2002'de kurulan Afrika Birliği, Afrika Barış ve Güvenlik Mimarisini (APSA) yaratmıştır. APSA'nın hedeflerinden biri, 2015 yılı sonuna kadar bölgesel müdahale yeteneklerine sahip bir Afrika Bekleme Gücü (ASF) oluşturmaktır (Security, A.U, 2012). RECAMP artık Afrikalıların bu gücü inşa etmesine yardım etmenin yanı sıra BM barışı koruma misyonlarına katkıda bulunmak için Afrika kapasitelerini güçlendirmeye odaklanmaktadır (Security, A.U, 2012). RECAMP, 2007'den sonra AB'nin katkıda bulunma isteğini dikkate almak için EURORECAMP oluşturmuştur. Ancak Fransa, AB'nin Afrika misyonları için girişimlerde bulunmaması konusunda çok eleştirel davranmıştır.

Sahel Ülkeleri-Fransa İkili Askeri İş birliği Süreci

Afrika'daki Fransız askeri yardımı için geleneksel öncelikte olan devletler Cibuti, Senegal ve Çad olarak ön plana çıkmaktadır (Ministere de la defence, 2014). Sahel'deki terörizm sorunlarının ortaya çıkmasıyla birlikte Fransa; Moritanya, Mali, Nijer, Burkina Faso ve Çad arasında güvenlik iş birliği için 2014 yılında oluşturulan ve şimdi 'G5-Sahel' olarak adlandırılan ülkelere askeri yardımını artırmıştır (Le Monde, 2014). Makalenin sonraki bölümlerinde, Fransa'nın, Mali ordusu ile başlayan ve Çad, Nijer, Burkina Faso, Moritanya orduları ile devam eden iş birliği süreci ele alınacaktır.

Mali Ordusu

Mali, Boko Haram ile mücadele etmese de Fransa'nın Sahel Bölgesindeki genel askeri stratejisini onaylamaktadır. Bu durum Fransa ile Mali arasında askeri iş birliği sürecini de meydana getirmiştir. 2012 yılında gerçekleşen askeri darbe ve ülkenin kuzeyinde gerçekleşen isyancı saldırılar, Mali Ordusu'na önemli ölçüde zarar vermiştir. 2013'te gerçekleşen Fransız müdahalesinin ardından, Mali'nin silahlı kuvvetlerinin yeniden inşasına baştan başlamıştır. 2019 yılına kadar 17.000 askeri personel 26 alaydan oluşan askeri güce ulaşma hedefi konmuştur. Fransız General Lecointre Mart 2013'te Jeune Afrique'e "40-45 yaşlarında bir genç subay kuşağı olduğu için her şeyin kötü olmadığını, aksine geçmişi süpürüp modern bir ordu inşa etmek için ellerinde tarihi bir fırsat olduğu (Jeune Afrique, 2013)." yorumunu yapmıştır. Fransa, Mali'nin ordusu eğitim programını AB'ye (2013) devretmiştir. Avrupa Birliği Eğitim Misyonu'nun (EUTM-Mali) 15 ay sürmesi amaçlanmıştır, fakat uzatılmıştır ve iç güvenliği iyileştirme amaçlı bir sivil misyon (EUCAP Sahel Mali) buna eşlik etmiştir (Union E. The Common Security and Defence Policy, 2019). Ocak 2015

itibarıyla Mali'de 3400 öğretmen çalışmakta ve Mali ordusu yaklaşık 8000–8200 askere yükselmiştir (Jeune Afrique, 2015). Aynı zamanda, Fransa'nın ayrılmasından sonra Mali ordusunun kuzeyde istikrar misyonlarına başlaması konusunda isteksizlik vardır. Hem Fransız hem de Malili yetkililer, 2012 yenilgisine ilişkin etnik anlaşmazlıklar ve kızgınlık nedeniyle Mali askerlerinin kuzeydeki halklar üzerindeki "baskı eylemleri potansiyeli" konusunda endişelidir. (Evry, 2015, s. 14).

Mali ordusunun, terör gruplarının yeniden faaliyete geçmesi durumunda ve bununla mücadele etme kapasitesi de bir başka sorun alanıdır. 21 Mayıs 2014'te Tuareg İsyancı Güçleri ile Mali ordusu arasında Kidal'da, Mali Ordusu'nun mağlup edildiği ve kuzeyde büyük bir toprak kaybettiği büyük bir savaş olmuştur (Fransız Ulusal Meclisi, 2014). Fransa, ülkenin kuzeyinde "düşük düzeyli bir isyan" haline gelen durumla başa çıkması için Mali ordusuna güvenmiş, ancak bu mücadele Mali ordusu açısından başarısız olmuştur (Shurkin, 2014, s. 11). BM istikrar gücü, Minusma ile müttefik olan Mali ordusu ile cihatçı gruplar arasındaki çatışmalar 2016'da da devam etmiştir (Le Parisien, 2016). Bu nedenle, genel olarak Afrika'daki Fransız Askeri İş Birliği Süreci, Boko Haram'a karşı bazı başarılar elde eden Çad, Nijer ve Kamerun saha kuvvetlerine yardım ettiği için en azından kısmen başarılı görünmektedir. Bu durum Fransa'ya, "doğrudan Fransız müdahalesi olmaksızın, bir terör tehdidine karşı operasyonel inisiyatif alabilecek bir 'frankofon devletleri koalisyonu' oluşturma imkânı" vermiştir. Bu yapılanma, Fransızların sadece Afrika ülkelerinin kendi askeri sorunlarını çözmede askeri kapasitelerini zorlama girişiminin bir parçası değil, aynı zamanda Fransız ulusal çıkarlarına da hizmet eden bir girişim haline gelmiştir.

Çad Ordusu

2008 ve 2009'da Çad'a yapılan ve Fransız ordusunun yardımıyla yenilgiye uğratılan son büyük isyancı saldırılarının ardından, ülke, eşi görülmemiş bir istikrar dönemi yaşamıştır (Geraud.Magrin, 2013, s. 3). Bir görüşe göre Çad, Fransızlarla bağlantılı olarak ülke ordusunu 2013'te Fransız Senatosunun "bölgesel güç" olarak adlandırdığı yapılanmaya dönüştürmek için bu dönemi kullanmıştır (Fransa Senatosu, 2013, s. 9).

Bu birikim şaşırtıcı değildir. Çünkü Çad, görece iç sorun yaşamadığı bir dönemde bile, Libya'daki istikrarsızlık ve bunun kuzey Çad'daki etnik gruplar üzerindeki etkileri, Darfur ve Güney Sudan'daki çatışmalar da dahil olmak üzere çok çeşitli dış tehditlerle karşı karşıya kalmış bunun yanında Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki çatışma, Kuzey Nijer'deki terör grupların varlığı (2013 Kuzey Mali müdahalesinden) ve Boko Haram'ın

yarattığı sorunlar ve çatışmalardan da etkilenmiştir (GROS-VERHAYDER, Nicolas 2013,). Çad ordusu “çöl bölgesi operasyonları için bölgedeki güçlerin en iyisi” olarak görülmektedir. Çad ordusu, iki farklı gruptan veya bazı analistlerin “Two speed (iki bölüm)” olarak adlandırdığı bölümden meydana gelmektedir (GROS-VERHAYDER, Nicolas 2013,).

Birincisi, ailesiyle aynı etnik gruplardan Déby’ye sadık bir tür cumhuriyetçi muhafızdır ve “Direction générale des services de sécurité des Centres de l’Etat -DGSSIE (Güvenlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü) olarak adlandırılır (Fransız Ulusal Meclisi, 2013-2014, s. 10). Bu yapının yaklaşık 14.000 kişilik mevcudu olduğu düşünülmektedir ve bu Çad’ın ağırlıklı olarak yurt dışındaki müdahalelerde kullandığı güçtür (Fransız Ulusal Meclisi, 2013-2014, s. 10).

Silahlı kuvvetlerin ikinci kısmı, DGSSIE kadar donanımlı olmayan düzenli ordudur (Fransız Ulusal Meclisi, 2013-2014, s. 11). Fransız Dışişleri Bakanlığı, toplam kuvvetlerin (DGSSIE dahil) diğer Frankofon devletlerinden önemli ölçüde daha büyük olanıdır ve yaklaşık 40.000 asker olduğunu tahmin etmektedir (Fransız Ulusal Meclisi, 2013-2014, s. 13). Fransız Askeri İş birliği Misyonu, Çad Silahlı Kuvvetleri’nin gücünün gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Fransa, Fransız ordusunun kıtadaki diğer üsleri arasında manevra yapmasına ve krizlere hızlı yanıt vermesine olanak tanıyan merkezi konumu nedeniyle Çad’a özel önem vermektedir (Fransız Ulusal Meclisi, 2013-2014, s. 9).

Çad ile yapılan askeri yardım anlaşması (karşılıklı savunma anlaşması yoktur), Çad üniformalı Fransız askeri personelinin Çad Ordusunu eğitmesini kapsar. Fransa, ayrıca askeri teçhizat (hem ücretsiz hem de ücretli), bu teçhizat için bakım ve lojistik destek sağlamayı da taahhüt etmiştir. Buna karşılık Çad hükümeti, Fransa’ya hava sahasını ve hava alanlarını askeri ve sivil uçuşlar için kullanma hakkı vermektedir (Fransa Cumhuriyeti Hükümeti ile Çad Hükümeti Arasında Askeri İş birliği Antlaşması). Diğer Frankofon ülkeleriyle yapılan askeri yardım anlaşmalarının çoğu neredeyse aynı şartlara sahiptir. Fransa Ulusal Meclisi, 2014’te, Fransa’nın Çad’a 2008’de isyancı saldırlardan önce “hava kuvvetlerinin modernizasyonu” konusunda yardım ettiğini ve bu yardım için gereken yakıtın %50’sini karşıladığını açıklamıştır. (Fransız Ulusal Meclisi, 2013-2014, s. 8). Ülkede, 2014 yılında, ordudaki modernizasyon ve yeniden yapılanma sürecine rehberlik eden, askeri insan kaynaklarını organize eden, eğitim programlarını denetleyen, lojistiğin yönetilmesine yardımcı olan ve istihbarat toplayan, çoğunluğu askeri subaylardan oluşan 12 Emniyet ve Savunma İş birliği Kooperatifi

(Direction de la Cooperation de Sécurité et de Défense-DCSD) vardır. Bu sayı, 1990'larda mevcut olan 200 kooperatiften daha azdır (Fransız Ulusal Meclisi, 2013-2014, s. 14). Ülkede bulunan diğer 1070 kişilik Fransız kuvveti de Çad ordusu için eğitim programlarına katkıda bulunmaktadır (Fransız Ulusal Meclisi, 2013-2014, s. 5). Fransız Askeri İşbirliğinin bütün Afrikalı ortakları arasında Çad, en başarılı olduğu yer olarak görülmektedir. Çad, Mali'deki Fransız müdahalesinin son aşamalarına katılmış ve Şubat-Mart 2013'te Adrar Des Ifoghas'taki en zorlu çatışmalardan bazılarında iştirak etmiştir. Çad, devam eden süreçte Fransız operasyonlarının sona ermesinin ardından Mali'deki BM Barış Gücüne destek amaçlı 2250 asker göndermiştir (Shurkin, M, France's War in Mali, 2014, s. 11).

Çad ayrıca 2014'te Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki operasyonda Fransa ile yer almıştır. Çad askerleri sahadaki mücadeleleri ile ön plana çıkmıştır. Ancak, Fransız Kara Kuvvetleri Komutanı General Bernard Barrera, Serval Operasyonu sırasında, Çad askerlerinin Adrar'daki mayınlar nedeniyle birçok kez zor duruma düştükleri için eleştirmiştir (Ministere des Armées, Operation Serval, 2014). Öte yandan Barrera, Çad Ordusunu, Adrar'da Fransa'ya yardıma gelen tek ülke oldukları ve "bedelini kanla ödedikleri" için kutlamıştır (International Crisis Group, 2021).

Nijer Ordusu

Çad, Fransa'nın Sahel'deki en önemli ortağı olarak gözüktüğü de Fransızlar Boko Haram'a karşı mücadelede Nijer ile de yakın iş birliği içinde bulunmaktadır. Nijer, tıpkı Çad gibi, dört darbe (1974, 1996, 1999, 2010) yaşamış ve Dekolonizasyondan bugüne kadar yedi cumhuriyet deneyimleyerek tarihsel olarak istikrarsız bir ülke profili çizmiştir. 2010'daki gerçekleşen başarılı darbe sonunda 1990'larda başbakanlık görevinde bulunan Mahamadou Issoufou'yu iktidar gelmiştir (Ministere des Armées, Operation Serval, 2014).

Dünyadaki en fakir ülkelerinden birisi olan Nijer, Libya'daki istikrarsızlık, Boko Haram ve Kuzey Mali'deki çatışmalardan kaynaklanan tehdit ve silahlı Touareg gruplarının ve İslami Mağrip El-Kaidesi (AQIM) varlığını da içeren ve Çad ile benzer güvenlik sorunları ile karşı karşıyadır. Nijer ordusu yakın zamanda hükümete darbe gerçekleştirdiği için güvenilir bir ortak olarak görülmemektedir. Nijer ordusu, 1990'lar ve 2000'ler boyunca çok sayıda Touareg isyanıyla savaşan ve çöl savaşında büyük deneyime sahip olan bir güç olarak öne çıkmıştır. Ayrıca 2010 yılında Mali sınırında AQIM ile de mücadele etmiştir (Ministere des Armées, Operation Serval, 2014).

Çad örneğinde olduğu gibi, Nijer ordusu iki farklı parçaya bölünmüştür: Bunlar düzenli ordu (Forces Armées Nigériennes) ve daha iyi donanımlı olan mobil gruplardır (Forces Nationales d'Intervention et de Sécurité). İkisinin toplam mevcudu yaklaşık 12.000 askerden oluşmaktadır. Çad gibi, Nijer Ordusu da Boko Haram'a karşı etkili olduğunu kanıtlamıştır. Fransa, Çad ordusu örneğinde olduğu gibi, Nijer'e de askeri yardım bakımında önemli ölçüde destek sağlamıştır Fransa, ayrıca Fransız Nükleer Enerji Şirketi "Areva" için önemli bir uranyum kaynağı olduğu için Nijer'e ayrı bir önem vermektedir (Jeune Afrique, 2015).

Fransız askeri yardımı Nijer için Çad'dan biraz farklı olup, daha çok teçhizata dayalıdır. Fransa, 2012'de ülkeye üç Gazelle helikopteri hediye ederek Nijer'in güçlü bir hava kuvveti inşa etmesine ve Maradi Üniversitesi (Université Libre de Maradi-ULM) kapasitelerinin geliştirilmesine (Mali, Burkina Faso ve Senegal ile) yardım etmiştir (Fransa Savunma Bakanlığı, 2015). Fransa bunun yanında, Amerika Birleşik Devletleri'nin yaptığı gibi Nijer'de insansız hava araçları konuşlandırmış ve Sahel'deki teröristlere karşı insansız hava aracı savaşında Nijerli subaylarla birlikte çalışmaktadır (Fransız Ulusal Meclisi, 2014, s. 11). Nijer ordusu bölgedeki "en operasyonel ve yetenekli" ordulardan biri olarak gözükmektedir, aynı zamanda istikrarsız ve kırılabilirliği de mevcuttur (Internationale Crisis Group, 2021). Bunu aşmak için, Issoufou, savunma bütçesini ikiye çıkarmış ve eğitim, sağlık ve diğer sosyal hizmetlere ait fonları azaltmıştır. Ancak, Nijer, "Boko Haram'ı ortadan kaldırma ve onları Çad Gölü Havzası'ndan kovma" konusunda mücadelesine devam etmektedir.

Burkina Faso Ordusu

Fransa ve Burkina Faso arasındaki iş birliği süreci, dekolonizasyon dönemine kadar uzanmaktadır. Eski adı Yukarı Volta olan, günümüz Burkina Faso 11 Aralık 1958 tarihinde Fransa'dan bağımsızlığını ilan etmiştir. Fransa, diğer Frankofon ülkeleri gibi, Burkina Faso bağımsız bir devlet olduktan hemen sonra kendisi ile bir savunma anlaşması imzalamıştır. Ardından diğer alanlarda ekonomik ve siyasi gibi bir takım iş birliği ve savunma anlaşmaları imzalamıştır, ilişkiler geliştirilmiştir.

Burkina Faso ordusu yaklaşık 11.200 (ordu 6.400, hava kuvvetleri 600, jandarma 4.200) askeri personele sahiptir (Banque Mondiale, 2018). Ancak ülkenin ekonomisi zayıf olması yüzünden yeterli askeri ekipmana sahip değildir. Bu sebeple Burkina Faso, Fransa'dan "finansal ve askeri ekipman desteği" almaktadır. 18 Ekim 2012'de, Fransa'nın Burkina Faso büyükelçisi Korgeneral Emmanuel Beth, Burkina Faso'ya "ULM, TETRAS, CSL" model üç uçak grubunu teslim etmiş, ilaveten

bir araç istasyonu “VHF KENWOOD”, dört yenilenmiş “VLRA” tipi araç, bir dizi yedek parça ve bilgisayar ekipmanı vermiştir. Ekipmanın toplam değerinin 555 milyon CFA francı olduğu tahmin edilmektedir (Consulat-Burkinaespagne, 2012). Bakan Rita Bogoré’ye göre, Fransız askeri personelinin bölgeye yerleştirilmesine ilişkin savunma anlaşması, “her iki devletin egemenliğine, bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne karşılıklı saygı ilkelerine dayanan bir ortaklık kurarak iki ülke arasındaki savunma alanındaki işbirliğini derinleştirmeyi” amaçlamaktadır (G5 Sahel, 2016, Nisan, 26). Bunun yanı sıra 2018 yılında Fransa ve Burkina Faso, ülkedeki cihatçı saldırılardaki artış karşısında iş birliğini güçlendirmek için hükümetler arası bir savunma anlaşması imzalamıştır (Le figaro, 2018). Anlaşma gereği Emmanuel Macron, Burkinabè Başkanı Roch Marc Christian Kabore ile Elysee Sarayı’nda düzenlediği ortak basın toplantısında, “Fransa bu zorluk karşısında güvenilir bir ortak olmaya devam edeceğini” ifade etmiştir (Lefaso, 2018). Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, Silahlı Kuvvetler Bakanı Florence Parly ve mevkidaşı Jean-Claude Bouda Pazartesi günü “güçlerimiz arasındaki işbirliğinin yasal çerçevesini birbirlerinin egemenliğine tam saygıyla geliştirmek” için bir anlaşma imzaladıklarını söylemiştir (Le figaro, 2018). Silahlı Kuvvetler Bakanın yaptığı basın açıklamasında, 2019’un ilk yarısında “terörle mücadelede görev yapan Burkina Faso kuvvetlerine 34 aracın teslim edileceğini” belirtmiştir (le faso net, 2018). Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, basın toplantısında yaptığı konuşmasında Burkina Faso ile Fransa arasında eğitim, askeri danışmalar veya teçhizat gönderme konusunda ikili düzeyde iş birliği olasılığını vurgulamıştır (Le figaro, 2018). Florence Parly, Fransa’nını Burkina Faso kuvvetlerini “gerekli olduğu her yerde ve isterlerse” destekleme konusundaki “desteklerini” yinelemiştir.

Moritanya Ordusu

Moritaniya diğer Sahel ülkeleri gibi 28 Kasım 1958 tarihinde Fransa’dan bağımsızlığını kazanmıştır. Moritanya tıpkı diğer Frankofon ülkeleri gibi hem kolonizasyon hem de dekolonizasyon döneminde Fransa ile ilişkilerini sürdürmüştür. Moritanya, Dünya Bankası verilerine göre 2018 yılı itibarıyla 20.850 askeri personele sahiptir (Banque Mondiale, 2018). Ancak 2020 yılında bir miktar artışla birlikte bu sayı 20.850’den 26.000’a çıkmıştır. Moritanya Silahlı Kuvvetleri, 2020’de kara kuvvetleri (26.000 asker), donanma (1.000), hava kuvvetleri (350) ve Jandarma’dan (4.000) oluşmaktadır. Ancak bunca asker sayısına rağmen giriştiği her çatışmada başarısız olmuştur. Moritanya ordusunun Sahel’deki operasyonlara çok fazla katılamamıştır.

G5 Sahel Ortak Gücünü- Fransa Terörle Mücadele Operasyonları

Serval Operasyonu (2013)

Ocak 2012’de, bir dizi silahlı grup Ganda Koi Yursever Harekatı, Ganda İzo (2009 yılında kurulmuş bir Songhai ve Fulani milis gücüdür), FLN (Front de Liberation Nation - Ulusal Kurtuluş Cephesi) Kuzey Mali’de bağımsızlık ilan etmiş ve hükümete karşı silahlı bir saldırı başlatmıştır. Bununla beraber uzun süredir devam eden Tuareg isyanı, başlangıçta İslami Mağrip El- Kaidesi (AQIM) ve Batı Afrika’da Birlik ve Cihad Hareketi (MUJWA) ile müttefik olan, daha radikalleşmiş bir grup olan Ansar Dine’yi ön plana çıkarmıştır (Filiu, 2017) Ancak, Fransa için AQIM her zaman öncelikli tehdit olmuştur ve olmaya devam etmektedir (Otan, 2012) Kökenleri, 1994 ve 1995 yıllarında Fransa’daki hedeflere saldıran Groupe Islamique Armée (GIA –İslami Grup Ordusu) kökenli olan AQIM, 2007’den sonra Fransız vatandaşlarını kaçırmaya yönelmiştir. Ocak 2011’de Moritanya’daki Fransız Büyükelçiliğini de bombalamıştır (Koepf, 2008). 2009’da Fransa, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve AB arasındaki bir toplantıda; Mali, Moritanya ve Nijer ordularını, Batı ülkelerinin doğrudan müdahalesi olmaksızın terör tehdidiyle savaşmak için desteklemek üzere bir strateji belirlenmiştir (Koepf, 2008).

AQIM, 2009 yılında Cezayir’den Kuzey Mali’ye taşınmıştır (Ministere des Armées, Operation Serval, 2014). Ocak 2013’te, Kuzey Mali’deki müttefik gruplar ülkenin güneyine saldıran örgüte Fransa müdahale etmiştir. Sürecin sonunda, Çad ve Abidjan’daki üslerden gelen kuvvetler ile Fransa’dan Guépard birliklerinin de dahil olduğu 4500 Fransız askeri ülkeye konuşlandırılmıştır (Barrera, 2013, s. 25). Rafale ve Mirage uçakları tarafından sağlanan hava desteği ve Fransız Kara Kuvvetlerinin desteği ile örgüt yenilgiye uğratılmıştır (Ministere des Armées, Operation Serval, 2014). Fransa, Mali’nin “terörist bir devlet haline gelmesini engellemek” için ve terörist grupların diğer dost ülkelere, özellikle de Senegal’e yayılma tehdidi nedeniyle de müdahale etmiştir (Fransız Ulusal Meclisi, 2014). Fransız ordusu Serval’deki operasyonu, Kuzey Mali’yi kurtaran ve cihatçı grupları bölgeden çıkararak büyük bir zafer olarak görmüş, ancak yukarıda bahsedildiği gibi, 2014’te isyan yeniden canlanmıştır (Antoine d’Evry, 2014, s. 25). Afganistan’daki Fransız kontrgerilla operasyonlarının (COIN) aksine, (Roman ve Amat, 2013, s. 24) Mali temelde bir terörle mücadele operasyonu olarak öne çıkmıştır. Fransız komutanlar, düşmana karşı üstün olduklarını düşünmüştür (Barrera, 2013, s. 25). Serval Operasyonu komutanı General Barrera, bunun büyük bir görev olduğunu, çünkü Fransız güçlerinin “kayıpları kabul ederken ülkeyi özgürleştirip teröristleri yok edebileceğini” ifade etmiştir (La

Voix du Nord, 2013). Ağır ateş gücü, özel kuvvetler ve düzenli Fransız ordu unsurlarını kullanarak terörist gruplarla mücadele edilmiştir (Fransız Ulusal Meclisi, 2014, s. 14). Dönemin Fransa Cumhurbaşkanı Hollande'ın da söylediği gibi, "hız ve sonuç alma odaklı bir yaklaşım" önemsenmiştir (Fransız Ulusal Meclisi, 2014, s. 3).

Son yıllarda yapılan bütçe kesintileri Fransız ordusu için mevcut imkanları zorlaştırmış ve Mali'de kullanılan ekipmanların bir kısmının eskimiş veya iklim koşullarına uyumsuz olduğu ortaya çıkmıştır. Operasyonda işaret edilen diğer sorunlardan bazıları ise "bazen karadaki angajmanların sonuçlarını ve hava taşımacılığı, lojistik ve uzatılmış ikmal hattındaki eksiklikleri göz önünde bulundurmadan olabildiğince çabuk bitirilmesi için Paris'ten gelen siyasi baskıyı" içermektedir. Sıcak ve bununla mücadele için klimalı tesislerin eksikliği ve yaygın hastalıklar da önemli engeller oluşturmuştur (Barrera, 2013, s. 26). Operasyonun zamanla sınırlı olması planlanmış, ancak Mali ordusu'nun Kidal'daki mağlubiyetinin ardından Mayıs 2014'te tamamen geri çekilmenin askıya alınmasını gerektirmiştir (Fransız Ulusal Meclisi, 2014, s. 13). Fransızlar, kalıcı bir üs haline gelmek için Gao'daki birliklerini güçlendirmeye başlamış ve Ağustos 2014'te Afrika'daki güçlerini büyük bir terörle mücadele operasyonunda birleştirmiştir (Fransız Ulusal Meclisi, 2014, s. 12).

Barkhane Operasyonu (2014)

Fransa, 2014'te Sahel'deki çeşitli cephelerde üç aktif operasyona katılmıştır: Bunlar, Mali'deki Serval Operasyonu, Çad'daki Epervier Operasyonu ve Orta Afrika'daki Sangaris Operasyonu olarak isimlendirilmektedir. Bu operasyonlar, terörizmi ile etnik ve din motifli şiddeti de durdurmayı amaçlamıştır. Fransa, 1 Ağustos 2014'te Serval'ı sonlandırmış, Serval ve Epervier güçlerini Barkhane Operasyonu'nda birleştirmiştir. Fransa'nın bu operasyondaki karargâhı N'Djamena'dadır. Operasyondaki askeri gücü, 3000-3500 asker, 200 zırhlı araç, 6 savaş uçağı, 3 dron ve çeşitli nakliye ekipmanlarından oluşmaktadır (Fransa Savunma Bakanlığı, 2014). Barkhane Operasyonu, Sahel ülkelerine teröre karşı mücadelelerinde yardımcı olmak ve terör grupların bölgedeki eylem alanlarını yeniden inşa etmelerini engellemektir (Fransa Savunma Bakanlığı, 2014). Gerçekleştirilen operasyon ve hareketler, Fransız ve Nijeryalı birliklerin bölgedeki terörist grupların kaçakçılığını engellemek için çalıştığı Nijer'deki Salvador Geçidi'nde yoğunlaşmıştır (Fransa Savunma Bakanlığı, 2014).

Barkhane Operasyonu, Sahel'de terörizme verilen tepkinin "bölgeselleştirilmesi" anlamı da taşımaktadır. Fransız kuvvetleri, doğuda N'Djamena ve batıda Gao'ya dayalı merkezi bir pozisyon almış ve bu durum da birçok cepheden

gelen tehditlerle yüzleşmelerine neden olmuştur. AQIM birincil tehdit olmaya devam etmektedir (Waddington, 2014). Bununla birlikte, Güney Libya'daki istikrarsızlık ve oradaki cihatçı güçlerin yeniden yapılanması ve Kuzey Nijer'e yayılması; Mali'de devam eden sorunlar; Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki huzursuzluk; Somali'deki El-Şebab ve Boko Haram dahil olmak üzere bir dizi başka tehdidin varlığı, durumun bölgesel sorun olma kapasitesini gözler önüne sermektedir. Boko Haram ile mücadele, dönemin Fransız Savunma Bakanı Le Drian'ın sözleriyle, "Sahel'de cihatçı terörizmin ortadan kaldırılmasını" hedefleyen bölgesel bir stratejinin parçası olarak görülmüş ve olduğu vurgulanmış, Barkhane Operasyonu'nun herhangi bir zaman sınırının olmadığından hareketle Aralık 2014'te Boko Haram'a karşı mücadeleyi misyona dahil etmiştir (Le Drian, 2016). Fransa, Kuzey Nijer'deki operasyonların aksine, bu mücadelede yer almamıştır. Fransa'nın bu politikasının üç faktöre bağlı olduğu düşünülmektedir: Birincisi, maksimum 3500 askerden oluşan gücün böylesine geniş bir coğrafya ile mücadele edebilecek kapasitesi olmadığı düşünülmektedir. İkincisi, Fransa daha çok AQIM ile mücadele ve Mali ve Nijer'deki bağlı grupların sorunlarıyla doğrudan ilgilenmeye yoğunlaştığından, kendi açısından "bir tehdit hiyerarşisi" oluşturmuştur. Boko Haram onun için "ikincil bir öncelik" olarak görünmektedir. Üçüncüsü; Fransa ve Nijerya arasında, Gine Körfezi'ndeki terörle mücadele operasyonlarındaki katılımı ile 2014'ün başından beri bir iş birliği süreci yaşanırken, Nijerya'nın kendi topraklarında Fransız birliklerinin varlığına müsamaha göstereceğine inanmak için hiçbir neden yoktur (La Tribune, 28 Şubat 2014) Ancak Temmuz 2015'te Fransa'nın Nijerya büyükelçisi, Fransız hükümetinin Nijerya Ordusu'na "istihbarat ve askeri destek" sağladığını belirtmiştir (Pulse, 16 Temmuz 2015).

Sonuç

GG5-Sahel bölgesi uzunca bir süredir terör başta olmak üzere güvenlik sorunları ile mücadele etmektedir. Bu çalışmada, G5-Sahel Ortak Gücünün kuruluş nedenleri ve bölgedeki terörle mücadele operasyonları ele alınmıştır. G5-Sahel kavramı, Sahel bölgesinde ekonomik iş birliğini ve güvenliği teşvik etmek için Burkina Faso, Çad, Mali, Moritanya ve Nijer arasında yapılan hükümetler arası anlaşmayla 2014 yılında kurulan bir bölgesel örgütten doğmuştur. Bölgede sayıları hızla artan terör örgütlerine karşı başlatılan operasyonları desteklemek amacıyla 2017 yılında G5-Sahel Ortak Gücü kurulmuştur. G5-Sahel Ortak Gücü, Afrika ülkelerinin kendi güvenliklerini sağlanması amacıyla yapılan girişimlerin de bir başka örneğidir. (International Crisis Group, Rapor 258, 12 Aralık 2016). Bu ortak gücün tarihsel süreci aslında 1978'de Shaba (eski Zaire)'daki

bir Afrika birlik müfrezesi tarafından atılan geçici adımlarla başlamış ve ardından Afrika Birliği Örgütü (OAU, AU) öncüsü tarafından 1981 yılında Çad'da gönderilen ilk barış gücü izlemiştir (International Crisis Group, Rapor 258, 12 Aralık 2016).

G5-Sahel Ortak Gücü aslında hem askeri hem de ekonomik ve lojistik bakımdan zayıftır. Birçok finansal desteği, G5-Sahel örgütüne üye olmayan ülkelerden gelmektedir. Özellikle AB, Fransa ve Suudi Arabistan gibi ülkeler örgüte en çok bağış yapan ülkelerdir. Kendi üyeleri zaten kendi ekonomik ve askeri kapasiteleri incelendiğinde Örgüt'e yeterince destek sağlayamamaktadır. Mali ordusu zayıf ve güçsüzdür. Çad ordusu diğer ordularla kıyaslandığında daha iyi durumdadır. Moritanya ordusu, Çad ordusundan sonraki önemli güçlerden birisidir. Fakat, bugüne kadar herhangi bir çatışma ve savaşa katılmamıştır. Nijer ordusu ise Çad ordusu ile benzerlikler göstermektedir.

Fransa'nın desteğiyle Boko Haram terör örgütüne karşı mücadele sürmektedir. Fakat, bölgede terör örgütlerin faaliyetleri devam etmektedir. Nijer ordusu ile terör örgütleri arasında çatışmalar yaşanmakta ve Nijer ordusuna mensup askerler hayatlarını kaybetmektedir. Bununla birlikte Sahel bölgesinde BM, AB, Fransa (Serval – Barkhane Operasyonları) ve Amerikan güçleri, terörle mücadele operasyonlarında, G5-Sahel Ortak Gücünün yanında yer almaktadır. Fakat şimdiye kadar yapılan tüm operasyonlar herhangi olumlu bir sonuca ulaşamamıştır. Uluslararası güçlerin operasyonlarına rağmen terör örgütlerin yeniden toparlanıp varlıklarını sürdürmekte ve bu durum bölgedeki insanları endişeye sevk etmektedir. G5-Sahel bölgesi; insan kaçakçılığı, uyuşturucu kaçakçılığı ve terör gruplarının hüküm sürdüğü bir coğrafya haline gelmiştir ve her geçen gün onlarca savunmasız insan ve çocuk, yoksulluk ve açlık nedeniyle hayatlarını kaybetmektedir. Kadınlar ise cinsel istismar ve tecavüzlere maruz kalmaktadır. Bölgede güçlü devlet yapılarının eksikliği, terör gruplarının varlığı, iç krizlerin patlak vermesi, yoksulluğun artması ve kötü yönetimlerin/iktidarların neden olduğu ortamdaki güvensizlik durumu Sahel bölgesinde var olan ülkeler için büyük sorunlar yaratmaktadır. Netice, G5-Sahel'in kurulması ile, üye ülkelerin liderleri tarafından bölgedeki terör faaliyetlerin ortadan kaldırılması ve bölgeye barış ve huzurun getirilmesi amaçlanmıştır. Örgüt, ilgili ülkeler ve uluslararası ortakları arasındaki iş birliğinin sağlanması ile bu sorunlarla mücadele perspektifi ile ilerleme sağlamıştır.

Öte yandan bölgedeki güçlü askeri güç eksikliğine cevap vermeye çalışan G5-Sahel Ortak Gücü, aynı zamanda Sahel'deki krizlere siyasi

ve diplomatik çözümlerin bulunamaması ile ifade edilen bir duruma da bir yanıt olarak gelişmiştir. Sahel'deki çatışmalara çözüm stratejisinin önemli bir parçası olan bu girişimin, yalnızca bölgenin güvenliğinin sağlanması için stratejik ve diplomatik düzeyde ilgili ortaklarını koordine etmesi ve bölgedeki nüfusun ve insanların ekonomik ve diğer sorunlarını çözdüğü ölçüde başarılı olabileceği düşünülmektedir. Bölgede beş önemli devlet/ aktör bulunmasına rağmen, terör örgütlerinin bölgeye nasıl sızdıkları ve bunun arkasından bu devletlerin harekete geçmesi ve bu konuda başarısızlıkları da eleştiri konusudur. Bununla birlikte bölgedeki devletlerin bu terör gruplarına karşı kaybettikleri pozisyonlarını geri kazanmalarının da yakın gelecekte pek olası olmadığı düşünülmektedir.

Ek Beyan / Declaration

Makalenin tüm süreçlerinde TESAM'ın araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

In all processes of the article, TESAM's research and publication ethics principles were followed.

There is no potential conflict of interest in this study.

The authors declared that this study has received no financial support.

The authors contributed equally to the study.

Kaynakça / References

African Union. (2021, Haziran 08). The African Union-Partnership. Erişim tarihi:12.08.2021, <https://africa-eu-partnership.org>.

Antoine d'Evry. (2015). L'opération Serval a l'épreuve du doute, vrais succès et fausses leçons. *Focus stratégique*, 59. Erişim tarihi: 22.07.2021, https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/fs59devry_0.pdf.

Armée, M. D. (2017, Temmuz 20). L'assistance militaire opérationnelle. *Armée de terre*. Erişim tarihi: 22.08.2021, https://www.defense.gouv.fr/english/node_64/actu-terre/l-assistance-militaire-operationnelle.

Assemblée Nationale Française, Rapport d'information. Erişim tarihi: 03.05.2021, [https://www2.assemblee-nationale.fr/documents/liste/\(type\)/rapports-information/\(legis\)/15](https://www2.assemblee-nationale.fr/documents/liste/(type)/rapports-information/(legis)/15).

Banque mondiale. (2018). Erişim tarihi: 11.11.2021, <https://donnees.banquemondiale.org/indicateur/MS.MIL.TOTL.P1?locations=BF>.

Bernard, B. (2013). *Opération Serval*. Paris: Seuil. Erişim tarihi: 22.06.2021, <https://www.parislibrairies.fr/livre/9782021241297-operation-serval-notes-de-guerre-mali-2013-bernard-barrera/>.

Montclos, M.-A. P. (2014, Haziran 10). Boko Haram ou le terrorisme à la nigériane. Erişim tarihi: 22.05.2021, <https://esprit.presse.fr/article/marc-antoine-perouse-de-montclos/boko-haram-ou-le-terrorisme-a-la-nigeriane-entretien-38022>.

Camara, A. (2020). The G5 Sahel: Security implementation and challenge. *Open Journal of Political Science*, 493-506. Erişim tarihi: 28.08.2021, https://www.researchgate.net/publication/342808646_The_G5_Sahel_Security_Implementation_and_Challenges.

Centre d'études stratégiques de l'Afrique. (2018, Şubat 27). Centre d'études stratégiques de l'Afrique. Erişim tarihi: 11.09.2021, <https://www.africacenter.org/>.

Châtaigner, J.-M. (2019). Sahel et France, enjeux d'une relation particulière. *Hérodote*, 123-136.

Consulat-Burkinaespage. (2012). *Coopération militaire France-Burkina Faso: Les forces Armées nationale dotées de trois avions et du materiel logistiques*. Erişim tarihi: 05.11.2021, http://www.consulat-burkinaespage.org/51045_fr/Coop%C3%A9ration-militaire-France-Burkina-Faso--Les-

Forces-arm%C3%A9es-nationales-dot%C3%A9es-de-trois-avions-et-du-mat%C3%A9riel-logistique/.

Défence, D. D. (2015). *La coopération dans le Sahel: une approche globale*. Paris: Direction de la coopération de sécurité et de défense. Erişim tarihi: 22.08.2021, <https://ecdpm.org/wp-content/uploads/Strategies-Sahel-ISS-ECDPM-Mars-2015.pdf>.

Défense, M. D. (2014, Ağustos 1). *Ministere des Armées*. Erişim tarihi:22.08.2021, https://www.defense.gouv.fr/english/node_64/actu-terre/l-assistance-militaire-operationnelle.

Dumont, P. (1981). *Le français langue Africaine*. Paris: L'Harmattan. Erişim tarihi: 24.08.2021, <https://www.chapitre.com/BOOK/dumont-pierre/le-francais-langue-africaine,1257681.aspx>.

Fransa Cumhuriyeti. (2001).Fransız yönetiminin resmi internet sitesi. Erişim tarihi: 26.08.2021 <https://lannuaire.service-public.fr/>.

Fransa Senatosu, 673 sayılı Bilgilendirme Raporu. Erişim tarihi: 28.08.2021, <http://www.senat.fr/rap/r13-673/r13-673.html>.

Fransız Ulusal Meclisi. (2013). Bilgilendirme 105. Raporu. Erişim tarihi: 28.08.2021, https://www.assemblee-nationale.fr/dyn/15/rapports/evallois/115b3227_rapport-information.

Filiu, J.-P. (2017). Al-Qaida in the islamic Maghreb and the dilemmas of Jihadi Loyalty. *Terrorism Research Initiative*, 5-7. Erişim tarihi: 20.08.2021, https://www.jstor.org/stable/26295965?seq=1#metadata_info_tab_contents.

Finding the Right Role for the G5 Sahel Joint Force. (2016). Dakar/Bamako/ Bruksel: International Crisis Group. Erişim tarihi: 02.08.2021, <https://www.crisisgroup.org/africa/west-africa/burkina-faso/258-force-du-g5-sahel-trouver-sa-place-dans-lembouteillage-securitaire>.

Le figaro. (2018). La France et le Burkina renforcent leur coopération militaire. Erişim tarihi: 07.11.2021, <https://www.lefigaro.fr/flash-actu/2018/12/17/97001-20181217FILWWW00244-la-france-et-le-burkina-faso-renforcent-leur-cooperation-militaire.php>.

Le faso.net. (2018). La France et le Burkina Faso renforcent leur coopération militaire. Erişim tarihi: 09.11.2021. <https://lefaso.net/spip.php?article87064>.

LesEchos. (2020,Ocak 13). Qu'est ce que le G5-Sahel. Erişim tarihi: 20.04.2021, <https://www.lesechos.fr/monde/afrique-moyen-orient/quest->

ce-que-le- g5-sahel-1162497.

G5 Sahel. (2016). Accord de defence entre la France et le Burkina Faso. Erişim tarihi: 06.11.2021, <https://www.g5sahel.org/accord-de-defense-entre-la-france-et-le-burkina-faso/>.

Gendarmerie Nationale Burkina Faso. (2021, Haziran 08). Gendarmerie Nationale du Burkina Faso. Erişim tarihi: 05.08.2021, <https://gendarmerienationale.bf>.

Gillier, V. A. D. (2015, Şubat). Ministère des affaires etrangers et du developpement internationale. Direction de la Coopération de sécurité et de défense sur la coopération de défense en Afrique, Erişim tarihi: 06.08.2021, <https://www.assemblee-nationale.fr/14/pdf/cr-cdef/13-14/c1314033.pdf>.

Grégoire, E. (2019). Le Sahel et le Sahara entre crises et résiliences. *Hérodote*, 5-22. Erişim tarihi: 22.08.2021, <https://www.cairn.info/revue-herodote-2019-1-page-5.htm>.

Gros-Verhayder, Nicolas, EATC. (2013, Aralık 29). Un modele a suivre. Erişim tarihi: 20.08.2021, <http://www.bruxelles2.eu/2013/12/eatc-un-modele-a-suivre/>.

International Crisis Group. (2020, Mayıs 18). Erişim tarihi: 12.08.2021, <https://www.crisisgroup.org/africa/sahel>.

Jacques, F. (1998). L'histoire d'outre mere. Paris. Erişim tarihi: 22.08.2021, https://www.persee.fr/issue/outre_0300-9513_1998_num_85_318.

Jeune Afrique. (2013, Şubat 18). Erişim tarihi: 03.05.2021, <https://www.jeuneafrique.com/>.

Jean Michel, S, Jean.-Michel. D. (2010). L'Aide au développement. *Le Cavalier Bleu*, 43-44. Erişim tarihi: 12.08.2021, <https://www.cairn.info/revue-afrique-contemporaine-2010-1-page-163.htm>.

Koepf, T. (2013, Haziran). *France and the fight against Terrorism in the Sahel, the history of the difficult leadership role*. Erişim tarihi: 22.08.2021, <https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/notedelifriafriquetkoepf.pdf>.

La voix du nord. (2013). Mali: Retour sur l'operation Serval avec le général Barrera. Erişim tarihi: 20.08.2021, <http://defense.blogs.lavoixdunord.fr/archive/2013/10/01/mali-general-barrera-12173.html>.

Lagneau, L. (2016, Kasım 13). La question de l'acquisition de drones

armés se pose. (L. Drian, Röportaj Yapan). Le drian, j. Y. (2016). Erişim tarihi: 22.08.2021, <http://www.opex360.com/2016/11/12/pour-m-le-drian-la-question-de-lacquisition-de-drones-armes-se-pose/>.

L'Otan, A. P. (2012). Assemblée parlementaire de l'Otan. Erişim tarihi: 23.08.2021, <https://www2.assemblee-nationale.fr/europe-et-international/activites-parlementaires-internationales/les-assemblees-parlementaires-internationales/assemblee-parlementaire-de-l-otan>.

Le Monde. (2013, Şubat 16). La France veut acheter douze drones americain pour 670 millions d'euros. Erişim tarihi: 22.04.2021, https://www.lemonde.fr/international/article/2013/06/11/la-france-veut-acheter-douze-drones-americains-pour-670-millions-d-euros_3428315_3210.html.

Le Parisien. (2016,Kasım 05). Militaire Français tué au Mali: un groupe djihadiste revendique. Erişim tarihi 05.05.2021, <https://www.leparisien.fr/international/militaire-francais-tue-au-mali-un-groupe-djihadiste-revendique-05-11-2016-6292956.php>.

Magrin, G. (2013). Les ressorts de l'intervention militaire tchadienne au Mali (2013). *EchoGéo*, 1-16. DOI: 10.4000/echogeo.13444. Erişim tarihi: 22.04.2021, <https://journals.openedition.org/echogeo/13444>.

Ministere des Affaires Etrangeres. (2020). France Diplomatie. Les ecoles nationales. Erişim tarihi: 22.08.2021, https://www.diplomatie.gouv.fr/z_archives/fr/politique-etrangere-de-la-france-old/securite-desarmement-et-non-proliferation/la-cooperation-de-securite-et-de-defense/les-ecoles-nationales-a-vocation-regionale/.

Ministere de l'europe et des Affaires Etrangeres. (1976, Haziran 19). France Diplomatie. Erişim tarihi: 22.08.2021, www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/tchad.

Pulse, France will improve Relation with Nigeria-Ambassador. Erişim tarihi :22.08.2021, <https://www.pulse.ng/news/local/france-will-improve-relations-with-nigeria-ambassador/8zdmfel>.

Roman-Amat, C. P. (2013). *Contre-Insurrection*. Saint- etienne: Ediacat. Erişim tarihi: 22.08.2021, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_01/20190111_counterinsurgency-rc.pdf-fr.pdf.

Savaş, C. (2020). Serval ve Berkane operasyonlarından G5 Sahel grubu'na: Fransa'nın Sahel kuşağında terörizmle mücadele politikaları. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 3 (2), 137-163. Erişim tarihi: 26.08.2021, <https://>

dergipark.org.tr/tr/pub/tsbder/issue/56775/794308.

Security, A. U. (2012, Ekim 2). The African Peace and Security Architecture (APSA). Erişim tarihi: 22.08.2021, <https://www.peaceau.org/en/topic/the-african-peace-and-security-architecture-apsa>.

Senat, F. (2013). Rapport d'information, 673. Paris. Erişim tarihi: 12.08.2021, <http://www.senat.fr/rap/r13-673/r13-6731.pdf>.

Shurkin, M. (2014). *France's War in Mali: lessons for and Expeditionary Army*. Santa Monica. Rand Cooperation, 2014.

Uninon, E. (2021). The common security and defence policy. Erişim tarihi: 22.08.2021, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/159/common-security-and-defence-policy>.

Waddington, C. (2014, Ağustos 1). African defence review. Erişim tarihi: 15.08.2021, <https://www.africandefence.net/operation-barkhane-under-the-hood>.